

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
Volume/Cilt 7, Number/Sayı 2, (2018)
<http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

SULTAN ABDÜLAZİZ'İN KLASİK BATI MÜZİĞİNE BAKIŞININ “VALSE DAVET” ADLI BESTESİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Arman ARTAÇ

Doç., Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı
aartac@anadolu.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Osmanlı İmparatorluğunun varoluşu süresince yetiştirdiği bestekâr padişahlar arasında, Batılı müzik formlarında beste yapmış ilk padişah olan Sultan Abdülaziz'in, Batı sanatlarına mesafeli duruşuna ve bu duruşunu icraatlarıyla belgelemesine rağmen, salon müziğinin Batılı örneklerinden hiç de aşağı kalmayan piyano parçaları besteleyebilmesinin sebeplerini incelemektir. Ayrıca bu çalışmada Sultan Abdülaziz'in belli bir dönemde Batı sanatlarına karşı olumlu bir tavır almasının sebepleri de incelenecek, Sultan Abdülaziz'in sanatçı kişiliği hakkında daha önce bu konuda yapılmış çalışmalar temelinde daha derinlemesine bir araştırma yapılacaktır. Araştırmanın yöntemi olarak niceliksel araştırma modellerinden “Tarihsel Model” kullanılmıştır. Araştırmada Sultan Abdülaziz ve makalede adı geçen, konuyla bağlantılı şahsiyetler hakkında kaynak taraması yapılmış, kitaplar, dergiler, makaleler, bildirimler, tezler ve müzik CD'lerinden elde edilen veriler yorumlanmıştır. “Valse Davet” adlı parça ise tür, form, armoni ve melodik yapı açısından incelenmiş, parçanın sanatsal niteliği ve Sultan Abdülaziz'in bestecilik konusundaki yeteneği değerlendirilmiştir. Araştırmada Sultan Abdülaziz'in Batı müziği ve tiyatroya olumsuz bir tavrının olduğu doğrulanmış ancak bu tavrının Avrupa seyahati sonrasında yumuşamış ve bu sanatlara önem vermeye başlamış olduğu çıkarımı yapılmıştır. Yaptığı Batılı formdaki bestelerin ise, Avrupa seyahati öncesinde içerisinde yaşadığı müzik ortamının, kendisinde bulunan özel yeteneği ortaya çıkartma fırsatı sunmasıyla mümkün olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Klasik Batı Müziği, Sultan Abdülaziz, Besteci Padişahlar

ANALYSIS OF SULTAN ABDÜLAZİZ'S OPINIONS ABOUT WESTERN ART MUSIC THROUGH HIS COMPOSITION “INVITATION TO THE WALTZ”

ABSTRACT

The purpose of this research is to analyse the reasons, how Sultan Abdulaziz -who was the first monarch who composed some piano pieces in western forms, among the composer Sultans of Ottoman Empire- could compose his piano pieces which are very close to **its** Western models of entertainment music in terms of quality, despite his negative attitude to western arts which he proved through his administration practices. Furthermore, in this research, we will be examine the reasons of Sultan Abdulaziz's changing attitude towards western arts in positive manner and we will investigate Sultan Abdulaziz's artistic personality

on the basis of previous studies about this topic. The “Historical Model” was used as the research method of this article. In this research, we combed through the resources on Sultan Abdulaziz and the other people who are related to topic. The knowledge obtained through books, magazines, articles, papers, theses and music compact discs have been interpreted. The musical piece that called “Invitation to the Waltz” has been analyzed in terms of genre, form, harmony and melodic structure, the artistic quality of the piece and Sultan Abdulaziz’s compositional skills have been evaluated. In the research, Sultan Abdulaziz’s negative attitude towards western musical arts and drama has been proved but it has been infererred that his negative attitude has been moderated and he has begun to give importance to western arts. Also it has been concluded that his compositions in Western musical forms could be implemented thanks to his musical environment that provided him the opportunity to reveal his special ability.

Keywords: Ottoman Empire, Classical Western Art Music, Sultan Abdülaziz, Composer Sultans

1. GİRİŞ

Müzik, dünyanın tüm toplumlarında olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğunda da önemli bir yere sahipti. Osmanlı’da Orta Asya’dan gelen Türk’lerin beraberlerinde getirdikleri bir Asya müziğinin varlığı söz konusu değildir çünkü Orta Asya Türk müzik kültürü, Türklerin müslümanlığa geçişiyle Arap ve Fars etkisine girmiş, dolayısıyla Orta ve Yakın doğu makamsal müziği temellerinde gelişmiştir. Bununla birlikte Osmanlı İmparatorluğunun sahip olduğu geniş topraklar büyük bir kültür çeşitliliğine, buna bağlı olarak da aynı oranda bir müzik çeşitliliğine imkân tanımaktaydı. Sadece Anadolu’da Türkler, Kürtler, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Süryaniler, Yezidiler, Bulgarlar, Lazlar, Romanlar ve daha fazlası yaşıyordu ve Anadolu topraklarının her bir köşesinde farklı kültürlerin müzikleri duyulmaktaydı. www.annefrank.de (14-09-2018).

Bu çok kültürlü halk müziğinin yanı sıra bir Saray müziği kültürü de varlığını sürdürmekteydi. Osmanlı döneminde saray müziği anlayışı daha çok Arabî ve Farsî ezgilere dayanıyordu. Müzik icrası saray tarihinin en başından sonuna kadar vazgeçilmez bir unsur olarak, sarayın gündelik hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Soydaş, (2007: 5)

Osmanlı’nın saltanat müziği, 15. yüzyılda İstanbul’un fethedilmesine kadar geçen süre içerisinde, Horasan, Herat ve Semerkant gibi İslam-Doğu Müziği’nin merkezleri kabul edilen şehirlerdeki sanat anlayışıyla hazırlanmıştır. Bu bölgeler; El Kindi, Urmiyeli Safiyüddin ve Meragi gibi büyük müzisyenlerin icraatlarıyla kendilerine zengin bir dünya yaratmıştı. Bu zengin müzik dünyasını farkedenden ve buradaki üretim merkezinin yavaş yavaş Anadolu’ya kaymasına önyak olan isimse, aynı zamanda besteci ve şair olan padişah II. Murat’tır. II. Murat sonrasında, Fatih Sultan Mehmed, İstanbul’u fethettiğinde, hem yerleşik bir saray olarak Topkapı Sarayı’nı yaptırmış, hem de I. Murat’ın kurduğu Enderun Mektebi’ni güçlendirerek, saray müzisyenliği kurumunu oluşturmuştur. İşte bu gelişmeler sonucunda, 15. yüzyılda teori, 16. yüzyılda icra ve bestecilik konularında uzmanlık, siyasi ve askeri alanda da olduğu gibi, doğudan Osmanlı’ya doğru kaymış, Osmanlı-Türk Müziği adlı özgün bir alanın kapıları açılmıştır. İmparatorluğun merkezinde üretilen bu sanat müziği, Padişah’ın desteğiyle bir saltanat müziği haline gelmiştir. www.tarihhaber.net (20.10.2018)

Osmanlı’nın askeri bandosu olan Mehteran bölüğünün müziği de yine sarayla bağlantılı bir müzik türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Dini bir müzik türü olan tasavvuf müziği de Osmanlı’da önemli bir yere sahiptir.

İstanbul'un fethiyle birlikte 15. yüzyıldan itibaren Batı müzik kültürüyle de tanışan Osmanlı'nın "Orta ve Yakın Doğu" etkili geleneksel müzik kültürü, Türklerle birlikte Levanten ve azınlık müzik adamlarının da etkisiyle gelişmeye başlamıştır. Yöre (2008; 414)

Osmanlı'nın Batı müziği ile karşılaşması ile ilgili ilk hikâye şu şekilde aktarılır:

1533 yılında Kanuni'nin kendisine yaptığı yardımlara bir jest olarak Fransa Kralı I. François, İstanbul'a çok kıymetli müzisyenlerinden oluşan bir orkestra yollar. Gönderilen bu orkestranın icrasından sonra olanları Chevalier Chardin gibi bazı Fransız seyyahlar oldukça abartılı bir dille ve gerçekleri oldukça saptırarak aktarmışlardır. Hikâyeye göre, Kanuni Sultan Süleyman verilen konseri dinledikten sonra, kendisinin ve ordusunun cengâver ruhunun yumuşamaması için orkestrayı geri göndermiş, hatta bu müziğin ülkesinde yerleşmesinden duyduğu endişe nedeniyle enstrümanları kırdırıp, bu müziğe heves edeceklerin de idam edileceğini ferman buyurmuştur. Hatta Fransız elçisine, Kral François'nun bunu kasten yaptığını bildiğini ima eden sözler söylemiştir. Bununla birlikte, müzisyenlere izzet ikramda ise hiçbir şeyden kaçınılmamıştır. Zekai Dede'den Rauf Yekta Bey'e nakledilen bir rivayete göre ise aslında olay şöyle olmuştur: Kanuni zamanında İstanbul'a gelen bu orkestrayı Kanuni dinlemiş, çalınan parçalardaki üç zamanlı "zım-çak-çak" şeklindeki ritmin sık tekrarı dikkatini çekmiş ve "Frenk işi usûlde" besteler yapılmasını emretmiş, ismi bilinmeyen bir bestekâr birkaç parça yazarak, usûle 'frenk çin' (frenk işi) adını vermiştir. Fransız müzisyenler konserden sonra hiçbir kabalığa maruz kalmadan, izzet-i ikramda kusur edilmeden ülkelerine geri dönmüşlerdir. Akansel (2011: 161)

Daha sonraki yüzyıllarda Avrupa ile müzik alanındaki temaslar bu tip hediyeler ve jestler ile devam etmiştir. En ilginç hediye İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth tarafından verilmiştir. I. Elizabeth bir org ile beraber birçok Avrupa çalgısı ve müzisyenin Osmanlı Devletine göndermiştir. Bu müzisyenler kent kent gezerek kendi sanatlarını tanıtmışlardır ama hiçbiri yeteri kadar ilgiyi görememiş, benimsenmemiştir. İngiltere kraliçesi, Sultan III. Murad'ın eşine bir org hediye eder. İlk opera ise Sultan III. Selim zamanında Topkapı Sarayında sahneye konulmuştur. 19. yüzyılın başlarında Fransız sefiri Ferriol bir Mevlevî ayinini çok seslendirmiştir. 19.yy'da anı yazarı, şair ve besteci Leyla Saz Hanımın piyano çaldığı görülür. O devirde hanımlardan müteşekkil bir orkestra ve koro da mevcuttur. www.makaleler.com (19.10.2018)

Osmanlı'da müzik, temel olarak şu türler içinde değerlendirilir: Bugün "Türk Sanat Müziği" denilen dinî ve din-dışı ince musıkî, "Mehter" de denilen kaba musıkî, bugün "Türk Halk Müziği" denilen âşık musıkîsi ve 19. Yüzyıldan itibaren kurumsallaşan garp musıkîsi yâni "Batı Müziği" dir. Yöre (2008: 414)

Osmanlı'nın çok kültürlü müziği, doğal olarak kendi bestecilerini yaratmıştır.

Osmanlı döneminin önemli halk ozanlarına örnek olarak, Kul Nesimi, Koroğlu, Karacaoğlu, Pir Sultan Abdal ve Dadaloğlu sayılabilir.

Klasik Türk musıkîsi alanında; XIV. ve XV. yüzyılları içerisinde yaşamış Abdülkadir Meragi, XV. yüzyılda Şehzade Korkut, XVII. yüzyılda İtrî, Dini eserler bestecisi Nayî Osman Dede, XIX. yüzyılda Osmanlı'nın Beethoven'i sayılan Hammamizâde İsmail Dede, Tanburi Cemil Bey, Hüseyin Saadettin Arel Önemli isimlerdendir.

Osmanlı Sarayı'na bağlı ya da bağımsız olarak eserler üreten Levanten ve Türk bestecilere örnek olarak;

Polonya asıllı Ali Ufkî Bey (Albert Wojciech Bobowski) (1610-1677?), Ebced notasını geliştirerek bulunduğu sitemle birçok Osmanlı saz eserini notaya alan Rumen asıllı Dimitri Kantemiroğlu (Dimitrie Cantemir) (1673-1723), Alaturka müzik unsuru içeren ilk Türkçe operetleri besteleyen Ermeni asıllı Dikran Çuhacıyan (1837-1898), müzikli oyun bestecisi Rum asıllı Hristaki Kiryazis (Hirsto Efendi) (?-1914), Babası Türk Annesi Venedikli bir Macar kontesi olan Macar Tevfik (Alessandro Voltan) (1846-1941), Padişah II. Abdülhamid'e ithafen "Hamidiye" isimli bir Marş-Mazurka bestelemiş olan Devlet Efendi (Cosmi Devlet) (1852-1898), Batı tekniği ile beste yapan ilk bestecilerimizden Flütçü Saffet Bey (Saffet Atabinen) (1858-1939), İtalyan asıllı Faik Bey (Francisco della Sudda) (1859-1940), İtalo Selvelli (1863 - 1918), Sezai (1898-?) ve Seyfettin (Asal) (1901-1955) Kardeşler, Augusto Lombardi (1865-1904) gösterilebilir.

Osmanlı'da beste yapan padişahlar da olmuştur. Bunlar arasında: 9 adet saz eseri bulunan Sultan II. Bayezid, bilinen 15 besteye sahip Sultan IV. Murad, 8 peşrevi ve 2 saz semaisi bulunan Sultan I. Mahmud, 60'tan fazla bestesi ve icad ettiği 14 makam bulunan Sultan III. Selim, günümüze ulaşan 26 adet eseri bulunan Sultan II. Mahmud, günümüze ulaşan 4 şarkısı ve günümüze sadece biri ulaşmış 4 piyano parçası bulunan Sultan Abdülaziz, 500 kadar bestesi bulunan piyanist ve bestekar Sultan V. Murad, 70'ten fazla bestesi bulunan Sultan IV. Mehmed Vahideddin Han sayılabilir. www.sultanabdulaziz.com (09-10-2018)

Bu çalışmanın konusu olarak Sultan Abdülaziz'in bir piyano parçasının analizinin seçilmesi, aslında kendisinden çok daha fazla günümüze ulaşan besteye sahip padişahlar bulunmasına karşın, Batılı usülde beste yapan ilk padişah olması ve Batı sanatlarına karşı olarak bilinmesine rağmen, yazdığı küçük bir piyano parçasında bile Batılı salon müziği bestecilerinin müzikal anlayışlarına yaklaşabilmesinin, hatta bir İngiliz gazetesinde bestecilik yönünün övülmesinin sebeplerini ortaya çıkarmak açısından önemlidir.

2. SULTAN ABDÜLAZİZ'İN HAYATI

Sultan Abdülaziz 9 Şubat 1830'da İstanbul'da doğan ve 4 Haziran 1876'da yine aynı şehirde ölen 32. Osmanlı padişahıdır. Ağabeyi Sultan Abdülmecid'in 1861'deki ölümünden sonra devraldığı saltanatı 25 Haziran 1861-30 Mayıs 1876 tarihleri arasında hüküm sürmüştür. II. Mahmud'la Pertevniyal Valide Sultan'ın oğludur.

Resim 1. Sultan Abdülaziz

Kaynak: www.sultanabdulaziz.com

Ağabeyine nazaran daha gürbüz ve gösterişli bir bünyeye sahip olan Abdülaziz'e küçük yaşından itibaren din ve fen ilimleri öğretmesi için, zamanın âlimlerinden Hasan Fehmi Efendi görevlendirilmiştir. Zeki ve akıllı olan Şehzade Abdülaziz, kısa zamanda Arapça, Farsça ve dinî

bilgileri çok iyi bir şekilde talim etmiştir. Boş zamanlarında dedeleri gibi ata binmeyi, kılıç kullanmayı, güreş tutmayı, cirrit atmayı, zamanın bütün silahlarını en iyi şekilde kullanmayı öğrenmiştir.

Şehzadeliğinde Kadıköy'ün Kurbağalidere semtindeki köşkünde gayet serbest bir hayat sürmüş, halktan edindiği intibalar ve aldığı tesirlerle tam bir muhafazakâr olarak yetişmişti. Bu köşkte at yetiştiriyor, güreş tutuyor, resim yapıyor, zekâsı, takvası ve bunlara ilaveten gürbüzlüğüyle halkın sevgisini kazanmış bulunuyordu. Abdülaziz atlara, arabalara, hatta bir de vapura sahipti. Şimşirgil (2018: 237) Sultan Abdülaziz, 1867'de ilk kez bir Osmanlı Padişahı sıfatıyla Avrupa'ya resmi geziye çıkmıştır. 1868'de ilk kurum sayılan “Şura-yı Devlet” oluşturulmuş, “bahriyye” ve “adliyye” nezaretleri kurulmuş, yabancılara Osmanlı topraklarında mülkiyyet hukuku tanınmış, pasaport ve mürur tezkiresi uygulaması yine bu yıllarda gerçekleşmiştir. 1875 Hersek ayaklanması, Sırbistan-Karadağ Savaşları, Bulgaristan ayaklanması, Selanik Vak'a'sı, medrese öğrencilerinin ayaklanması, Rusya-Avusturya ve Almanya'nın Osmanlı'nın içişlerine müdahale etmesi gibi gelişmelerin sonucunda askeri bir darbeye Abdülaziz tahttan indirilmiştir. Önce Topkapı Sarayı oradan Çırağan Sarayı Feriye Dairesi'ne kapatılan Abdülaziz tahttan indirilişinin beşinci gününde bilek damarlarını keserek intihar etmiştir. (www.sultanabdulaziz.com -07-10-2018)

3. OSMANLI'DA BATILILAŞMA HAREKETLERİ VE AVRUPA KÜLTÜRÜNÜN OSMANLI MÜZİĞİ VE MÜZİSYENLERİNE ETKİSİ

Avrupa'nın sürekli bir gelişim ve değişim içine girdiği dönemde, Osmanlı yenilişin ilk keskin işareti olan Karlofça Antlaşması'ndan sonra (1699), Avrupa kurumlarını kendine mal etmeye, Avrupalılaşmaya- Batılılaşmaya başlamıştır. Kısaca eski gücünü yeniden kazanmak isteyen Osmanlı, batılılaşma yoluna gitmiştir. Çolakoğlu Sarı (2014: 32)

Batılılaşma hareketlerinin ilk adımları 18. yüzyıl başında Sultan III. Ahmed ve Damat İbrahim Paşa ile birlikte Lale Devri'nde atılmışsa da, 19. yüzyılın başında Sultan III. Selim'in saltanatı sırasında bu çabalar Osmanlı kimliğini yeniden düzenleyecek şekilde kurumsallaştırılmıştır. Bu yüzden, gerçekte 19. yüzyılı Batılılaşma dönemi olarak kabul etmek gerekir. Tekin (2012: 184)

Modernleşmenin, eğitim, sağlık, sanat olarak, üç temeli olduğu kabul edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu kendini yeniden güçlendirmek arayışlarını bu üç alanda denemiştir. Osmanlı İmparatorluğu, özellikle gerileme döneminden itibaren Batı'da oluşan yaklaşımları daha dikkatle incelemeye başlamıştır. Bunu yapmasının amacı bozulan ekonomisine paralel olarak bozulan adalet, eğitim, toplumsal düzeni yeniden kurabilmektir. Öncelikle askerlik alanında yapmaya başladığı reformları eğitim, adalet, sanat gibi alanlar izlemiştir. Ancak yapılan her atılım geleneksele karşıt ve kısmicî bir nitelik taşıdığı için tam anlamıyla başarıya ulaşamamıştır. Akansel (2011: 160)

Müzik ile ilgili modernleşme çabalarına bakıldığında ise Osmanlı İmparatorluğunda Batı müziği geleneği ciddi anlamda ilk olarak 19. yüzyıl içerisinde orduda yapılan yenilikler sırasında kendini göstermeye başlamıştır. Nitekim bu dönemde Sardunya elçiliği kanalı ile Türkiye'ye davet edilen ünlü İtalyan Opera bestecisi Gaetano Donizetti'nin ağabeyi Guiseppe Donizetti'nin, Sultan II. Mahmut ve Sultan Abdülmecid'in himayelerinde oluşturduğu Müzika-yı Humayun bugünkü orkestralarımızın geçmişlerinin dayandığı önemli bir kurum olmuştur (Aracı, 2011: 217).

Tüm bu gelişmeler, Osmanlı'nın Avrupa ile müzik alanındaki alışverişini geliştirmiş, yabancı asıllı besteciler, müzisyenler, opera toplulukları Osmanlı halkı ve Saray içerisindeki yerlerini almışlar ve pek çok müzisyen yetiştirmişlerdir. Osmanlı saltanatının bazı gençleri de Avrupa'ya müzik eğitimine gönderilmiş, dönüşlerinde tecrübelerini paylaşmışlar, konserler vermişlerdir. Avrupa müziğinin

yaratıcılığını etkilediği ilk padişah, aslında Batı sanatlarına, özellikle müziğine karşı uzak durmayı tercih eden Sultan Abdülaziz olmuştur.

5. SULTAN ABDÜLAZİZ'İN BESTECİLİĞİ

Dört adet piyano parçası bestelemiş olan Abdülaz'ın günümüze bir piyano parçası ulaşmıştır Emre Aracı, 1998: 2) Sultan Abdülaziz'in Invitation A la Valse, La Gondolle Barcarolle, La Harpe Caprice ve Polka adlı dört eseri olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca, İngiliz basınında Sultanın sayılan bu eserlerinden başka, Melancholy adında bir vals bestelediğinden ve bu eserin Milano'da yayınlanacağından bahsedilmektedir.

Bununla birlikte bahsi geçen eserler 1860'lı yıllarda Milano'daki ünlü Lucca yayınevi tarafından basılarak Avrupa'da satışa sunulmuştur. Ayrıca "La Gondole Barcarolle" Sultan Abdülaziz'in İngiltere'yi resmi ziyareti sırasında Galler Prensi'nin kendisi şerefine 13 Temmuz 1867 akşamı Marlborough House'ta verdiği akşam yemeği sırasında Dan Godfrey idaresindeki Grenadier alayı bandosu tarafından çalınmış ve ertesi günü Sultan Abdülaziz'in Avrupa'da besteci olarak ilk kez halkın huzuruna çıktığına dair haberler The Times gazetesi de dahil olmak üzere İngiliz basınında yer almıştır (Aracı, 2011: 317).

Örneğin Crystal Palace'da Sultan Abdülaziz onuruna verilen konser ile ilgili önemli bir İngiliz gazetesi olan Pall Mall gazetesinde yayınlanan makalede şunlar yazılmaktadır: "[.....] Fakat Sultan, büyük bir müzisyendir. O sadece başkalarının beste yapmalarına vesile olmaz, aynı zamanda kendisi de bestecidir. Sultan bir barcarolle yazmıştır. [.....] Bir barcarolle yazmakla Sultan, soylu bir örnek ortaya koymuştur [.....] Adını "Sultan Abdülaziz" olarak söylemeyi yeni öğrendiğimiz padişahın bestelediği bu barcarolle altın levhalar üzerine elmaslarla nakşedilmeli ve iklimin üstün etkilerine inananlar bu levhanın bedelini ödemelidirler." Toker (2013: 167-168)

Sultan Abdülaziz'in yukarıda adı geçen piyano parçaları dışında 4 adet de şarkısı bulunmaktadır. Bunlardan biri hem bestesini hem güftesini yaptığı "Muhayyer devr-i Hindi" adlı şarkıdır.

Bî-huzurum, nâle-i mürğ-ı dil-i divânedan;
Fark olunmaz cism-i bîmarım bozulmuş ianeden;
Bunca derd ü mihnete katlandığım aya neden;
Terk-i can etsem de kurtulsam şu mihnet-haneden (Şimşirgil, 2018: 240)

Resim 2. Crystal Palace

Kaynak: www.thedailybeast.com

Tüm bu müzikal yaratımının yanında, Sultan Abdülaziz'in Batı sanatlarına karşı bir duruş sergilediği düşüncesini doğrulayan bazı icraatları aşağıda belirtilmiştir.

Abdülaziz, 1863 yılında çıkan bir yangında kül olan Dolmabahçe sarayı tiyatrosunu onartmış ve büyük paralar harcanarak iç dekorasyonu yapılmış olan ancak yangından sonra viraneye dönen salon ahır olarak kullanılmıştır. www.yeniulustv.net (09-10-2018)

Abdülaziz bu bina yerine Çırağan sarayında ve Beylerbeyi köşkünde sadece ortaoyununa mahsus salonlar yaptırmıştır. Kösemihal (1939: 127) s.127)

Yine Abdülaziz döneminde, Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Paşa'nın ekonomik tasarruf tedbirleri çerçevesinde opera kurumunun kapatılması gündeme gelmiş ve dönemin hariciye nazırı Ali Paşa'nın tüm itirazlarına rağmen kurum kapatılmış ve buradaki sanatçılar da dağıtılmıştır. www.yeniulustv.net (09-10-2018)

Aynı olay 1853-1860 yılları arasındaki zamanını Çırağan Sarayı'nda geçirmiş olan anı yazarı, şair ve besteci Leyla Saz tarafından da Ragıp Kösemihal'e aktarılmıştır. Buna göre, Abdülaziz 1863'te, daha tahta çıkışının ikinci senesinde bandoyu kaldırmıştır ancak Şark musikîsi ile ilgili müzik aletleri bütün güzelliğiyle ortada durmaktadır. Bir süre sonra İstanbul'dan ayrılan Leyla hanım, dört yıl sonra döndüğü vakit ise, orkestranın da lağvedilmiş olduğuna şahit olmuştur. Buna göre Avrupa müziği ile ilgili yıllardır süregelen teşkilatlanmanın 1865'lerde durmuş olduğu ortaya çıkmaktadır. Güner (2007: 66)

Ancak Sultan Abdülaziz'in Batı sanatlarına karşı olduğunu gösteren icraatlarına bakarak, onun günümüzde de Batılılaşmayla paralel anlamda kullanılan modernleşmeye karşı olduğu sonucunu çıkartmak doğru olmaz. Abdülaziz, Osmanlı İmparatorluğunda modernleşme ile ilgili pek çok icraatta bulunmuştur. Onun zamanında yeni Batılı tarzda askeri üniformalar kabul edildi. İlk defa posta pulu kullanıldı, Süveyş Kanalı açıldı, sahillere deniz fenerleri konuldu. İstanbul'da tramvay işletilmeye başlandı, Galata Tüneli yapıldı ve işletilmeye başlandı, Askeri Rüştiye Mektepleri ve Osmanlı Bankası açıldı, Sultani Mektepleri (Liseler) ve Sanayi Mektepleri açıldı. Şark ve İzmir Demiryolları açıldı. Tıbbiye, Mülkiye, Orman ve Maden Mektepleri, Darüşşafaka Lisesi açıldı. İtfaiye Alayı teşkil edildi, Sultan Abdülaziz Çırağan ve Beylerbeyi sarayları ile muhtelif yerlerdeki kasırları yaptırdı. www.islamilimleri.com (30-09-2018)

Sultan Abdülaziz'in Batı sanatlarına, özellikle müziğine karşı olduğunu gösteren icraatlarının yanında saltanatı süresince bu sanatları destekleyen icraatları da görülür.

Sultan Abdülaziz, dönemin askeri bandolar şefi ve Naum Tiyatrosu müzik direktörü Callisto Guatelli'nin Beyoğlunda inşa ettirmek istediği opera binası için bir arsa tahsis etmiş ve binanın yapım iznini belli şartlar karşılığında vermişti (Aracı, 2011: 303).

Ayrıca Abdülmecid döneminde Muzika-yı Humayun'un yöneticiliğinden uzaklaştırılan Guatelli'yi tekrar bandonun başına getirmiştir. Sultan Abdülaziz, Avrupa krallarından önce Richard Wagner'in 'Bayreuth Operasına' ilk bağış yapan hükümdar olmuş, karşılığında kendisine operada koltuk rezerve edilmiştir. Akdeniz (2017: 44)

Sultan Abdülmecid döneminde bir anlaşmazlık sonucunda Muzika-yı Humayun komutanlığından ayrılan İtalyan besteci Callisto Guatelli'yi kendi döneminde tekrar bu kurumun başına getirmiştir.

Sultan Abdülaziz, Osmanlı padişahları içinde kendi heykelini diktiren ilk ve tek padişaktır. Abdülaziz Avrupa'da büyük adamların heykellerinin yapıldığını görmüş, memlekete dönünce kendi

heykelinin de yapılmasını istemişti. Eğer bunu yaparsa memlekette tutucu zümrenin heykele karşı duyabileceği taasubu kırmakta önderlik etmiş olacağını düşünmüştü. Abdülaziz'in C. Fuller adlı bir İngiliz heykeltıraşı 1871 İstanbul'a getirttiği ve ona bir büst ve bir atlı heykel sipariş ettiği bilinmektedir. Çetintaş (2007, Ankara)

Abdülaziz'in yukarıda sayılan icraatlarına bakıldığında ise Batı sanatlarına uzak durduğu ya da karşı olduğu tanımlaması çelişkili görünmektedir. Bu çalışmada bu çelişkinin sebepleri de irdelenmiştir.

Babası, ağabeyi ve yeğeninin Batı sanatları, özellikle Batı müziğiyle dolu saltanatlarına şahit olan Sultan Abdülaziz neden Batı sanatlarına, özellikle Batı müziğine uzak bir duruş sergilemişti ve hangi noktada bu sanatları destekleyen bir tavır içerisine girmişti?

Bu sorunun cevabı için öncelikle Sultan Abdülaziz'in, içerisinde saltanatı öncesinde uzun zaman geçirdiği saray ortamını incelemek gerekir.

Sultan Abdülaziz'in babası II. Mahmud'un, Batılılaşma hareketleri çerçevesinde yaptığı reformlardan biri Yeniçeri ocağını kaldırmak olmuştur. Buna bağlı olarak Mehterane kurumu da ortadan kalkmıştır. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla birlikte yerine kurulmuş olan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun müzikal kanadını oluşturan Muzika-yı Hümayun, Mehterhanenin yerini almıştır. Güner (2007: 60)

Resim 3. Sultan II. Mahmud

Kaynak: www.dostyurdu.com

II. Mahmud, şehzadeleri arasında ve haremde batı müziğini sevdirmek için Viyana'dan piyanolar sipariş ettirmiş, sarayında Avrupa'da eğitim gören genç Osmanlılar, programında Beethoven sonatlar çaldıkları konserler vermekteydi. Bu faaliyetler 1836 yılında Fransız müzik dergisi Le Mensterel'de "Geleneksel Türk musıkisinin İstanbul'da acı içerisinde öldüğü" şeklinde bir haberin birinci sayfadan verilmesine bile yol açmıştı (Aracı, 2011: 308). Sultan Abdülaziz'in ağabeyi Sultan Abdülmecid de Batı müziğine hayrandı. Paris'te Erard firmasına imal ettirdiği "Abdülmecid bin Mahmud" tuğralı özel piyanoları getirtmişti. Hatta onun döneminde saraya davet edilen ünlü Macar

besteci ve piyanist Franz Liszt de bu piyanolardan birinde konser vermişti. Yine aynı dönemde maliyeti elçilikler ve Osmanlı Devleti tarafından karşılanan Naum tiyatrosu açıldı. Opera'dan fazlasıyla hoşlanan Abdülmecid Han, Naum tiyatrosuna gelen temsil heyetlerinin gösterilerini izliyor, buna ek olarak gösterilerin sarayda da sahnelenmesini sağlıyordu. Bu gösteriler, 1841 tarihinden, opera binasının yandığı tarih olan 1871'e kadar, operadan hoşlanan belirli bir zümrenin yetişmesine vesile olmuştu. Abdülmecid, babası Sultan II. Mahmud'un kurduğu Muzika-yı Humayun'un tam anlamıyla Batılı anlamda bir bando olabilmesi için orkestranın başına ünlü İtalyan opera bestecisi Gaetano Donizetti'nin kardeşi Guisepe Donizetti'yi getirmişti. Güner (2007: 60)

Resim 4. Sultan Abdülmecid

Kaynak: www.biyografya.com

Sultan Abdülmecid operaya son derece meraklıydı ve açıkça bu sanatı desteklemekteydi. Sultan Abdülmecid, opera sanatının halk arasında da yayılması ve operaya rağbet edilmesi için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Beyoğlu'ndaki Naum Tiyatrosunu sürekli destekliyor, hatta Ocak 1847'deki Pera yangınında kül olan operanın yeniden inşa edilebilmesi için elli bin kuruş bağışlayıp, sanatçıların da mağdur olmaması için on bin kuruş dağıtıyordu. Artık İstanbul'un her yanında tiyatrolar ve operalar faaliyet gösteriyor, İstanbul'un saraylarında devamlı olarak gösteriler ve konserler düzenleniyordu. Sultan Abdülmecid, Batı müziğini protokollere ve hemen her resmi geçite de dahil etmeye çalışıyordu. Hatta Sultan Abdülmecid'in cuma selamlığına çıktığı güzergah üzerine yerleştirilen orkestralar cuma namazına giden padişahlarını selamlamak için sokaklara dökülen İstanbullulara Rossini'nin Wilhelm Tell'inden parçalar çalıyorlardı. www.yeniulustv.net (09-10-2018)

Sultan Abdülmecid'in ilk şehzadesi Mehmet Murad efendi de etrafının Batı müziğiyle çevrelendiği bir ortamda dünyaya geldi. Murad'ın yetiştirilme sürecine babasının Batı müziğini kendisine tanıtmaya ve benimsetmeye çabaları da dahildi. Ancak Sultan V. Murad'ın besteciliğe ve piyanistliğe müsait olan hassas kişiliği aynı zamanda devlet yönetiminin zorlu atmosferinde sağlam bir duruşu göstermeye müsait değildi. Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesiyle yerine geçen şehzade Murad, amcasının şüpheli ölümünün de etkisiyle nevroitik davranışlar göstermeye başlamış, tahtta

sadece 93 gün kalabilmiş, sonraki hayatını da Çırağan sarayında hapis hayatı şeklinde geçirmişti (Aracı, 2011: 311).

Resim 5. Sultan V. Murad

Kaynak: islamansiklopedisi.org.tr

Osmanlı hanedan üyelerinin 19. yüzyılda giderek artan Batı müziği ilgisi, Osmanlı'da müziğin gelişimi için destekleyici bir araç olmaktansa M. Ragıp Kösemihal'in deyimiyle "Saraylıların sathi musıkî heveskarlığı" olarak kalmıştır (Aracı, 2011: 309). Osmanlı saltanatının o dönemde büyük bir hevesle kabul ettiği Batı müziği, sarayların salon eğlenceleri için bir araç, bir süs olmaktan öteye gidememiştir. Padişah emriyle alelacele kurulan orkestralar ve yeterli icracılık yeteneklerine kavuşabilecek eğitimler alınmadan ortaya konulan icralar Belçikalı besteci ve virtuoöz keman sanatçısı H. Vieuxtemps gibi müzik adamlarının sert olumsuz eleştirileriyle karşılaşmıştır.

Tüm bu gelişmeler ışığında, Sultan Abdülaziz'in Batı sanatlarına karşı gösterdiği olumsuz tavrın sebepleri hakkında kesin yazılı belgeler bulunmadığı için çeşitli varsayımlarda bulunabiliriz.

Sultan Abdülaziz tahta geçene kadar yaşadığı -yukarıda sözü edilen- süreçleri, haddini aşan, abartılı ve halkın tepkisini çekebilecek eylemler olarak değerlendirmeye başlamış ve bundan dolayı Batı müziğini (en azından, şahit olduğu salon müzikleri formundaki Batı müziğini) devletin ağırlığına gölge düşüren faaliyetler olarak görmüş, ayrıca kendisinin sıkı bir icracısı ve bestecisi olduğu geleneksel Türk müziğinin gölgede kalmaya başladığını ve zamanla yok olma sürecine girebileceğini öngörmüş olabilir. Batılılaşma hareketlerinde yapılan devrimler, halkın ve saray erkanının bir bölümü tarafından, devletin tebasından ve dini hükümlerden uzaklaşması olarak görülmüştür. Sultan II. Mahmud'un müslüman topluma peygamberlerin, padişahların ve ulema sınıfının baş giysisi kavuk ve sarığı kaldırıp yerine fes giydirmesini, ulema ve hoca sınıfı hoş karşılamamış, kıskırtmalarla Arnavutluk, Makedonya ve Bağdat'ta isyanlar çıkmış, İstanbul'un Beyoğlu semtinde yüzlerce ev yakılmıştır. Buna rağmen Sultan II. Mahmut kararından dönmemiş, modern giysi ve fesi giydirmiştir. Sultan II. Mahmud'un askerî, idarî ve hukukî alanlarda yaptığı bu reformları hazmedemeyenler az değildi. Sultanın sarayda ve kıyafetlerde yaptığı yenilikler, kız kardeşi Esmâ Sultan'ın modern giyimli kızı ile birlikte kışmaları, askerleri denetlemesi nedeniyle; Halife olmasına rağmen Sultan II. Mahmud'a "Gavur Padişah" damgası vuruldu.

1837 senesinde Sultan II. Mahmut Haliç Köprüsünden geçerken, “Kıllı Şeyh” adlı bir derviş Sultana saldırarak “Gavur” diye bağırmişti. Dinsizliğin için Allah’a hesap vereceksin deyince Sultan kendisine “delirmiş bu adam” diye cevap verdi. Şeyh yakalandı ve idam edildi. Müritleri şeyhlerini din şehidi olarak ilan ettiler. www.mevzuatdergisi.com (20-10-2018)

Osmanlı tebasında bir karşılık bulmayan bu reformlar halkta bir etki bırakmamakla birlikte bir yararı da görülmemiştir. Sultan Abdülaziz de dinine son derece bağlı bir padişah olarak yapılan reformların Batı taklitçiliği neticesinde devlet yönetiminin dini müeyyideler ve işleyiş açısından dejenerasyona uğradığı düşüncesine kapılmış olmalıdır.

Bunların yanı sıra, Sultan Abdülaziz’in annesi Pertevniyal Valide Sultan’ın, “Abdülmecidin sülalesi yalı inşa ettirmekten ve müzik dersleri vermekten öte bir şey yapamayan beceriksiz şehzadeler çıkarıp durdu peş peşe. Murad hükümdar olmaya elverişli değildir. Osmanlı’nın bir erkeğe ihtiyacı var, müzisyene değil.” şeklindeki beyanatu, Cemalettin bey tarafından 1895 yılında bastırılan Sultan Murad biyografisinde, ona karşı yer alan ithamların arasında yer almıştır (Aracı, 2011: 310).

Sultan Abdülaziz’in Batı müziğine karşı mesafeli duruşunda ve destek vermemesinde annesinin bu tür düşüncelerinin etkisinde kalmış olması da bir ihtimaldir.

Tüm bu verilere bakıldığında Batı’nın müzik sanatına uzak duran Sultan Abdülaziz’in hangi noktada bahsi geçen Batı formlarındaki piyano parçalarını bestelemiş olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır.

Daha önce sözü edildiği üzere Sultan Abdülaziz, askeri sefer dışında Avrupa’ya ziyarette bulunan ilk Osmanlı padişahıdır. Abdülaziz Batı’ya ve yeniliklere tamamen kapalı değildi. Resim yapması, ressamları desteklemesi, sergiler açtırması, heykelini yaptırması ve sarayları heykellerle süsletmesi belli ölçüde katı dini anlayışını yumuşatmaktaydı. Ancak müzik ve tiyatro konusunda Osmanlı geleneklerine de özellikle bağlıydı.

Burada Abdülaziz’in Batı formlarında besteleme ilhamının kaynağı, yapmış olduğu Avrupa seyahati olabilir mi? sorusunu sorabiliriz.

6. SULTAN ABDÜLAZİZ’İN AVRUPA SEYAHATI

Sultan Abdülaziz 1867 yılında Fransa İmparatoru III. Napolyon, tarafından “Uluslararası Paris Sergisi’nin” açılışına davet edilmiş, Abdülaziz de bu daveti kabul etmiştir. Sonrasında İngiltere Kraliçesi Victoria da padişahı Londra’ya davet etmiştir. Bu davetin de kabul edilmesinin ardından, Sultan Abdülaziz, Avrupa seyahatine başlamıştır. Bir Osmanlı padişahının savaş seferi dışında bir nedenle Avrupa’ya yaptığı ilk seyahat olma özelliğini taşıyan bu yolculukta Sultan, İngiltere ve Fransa’nın yanı sıra Prusya ve Avusturya’yı da ziyaret etmiştir. 12 Temmuz’da İngiltere’nin Dover Limanı’na ulaşan Sultan, törenlerle karşılanmış ve daha öncesinde Osmanlı dışişlerine bildirilen programa göre İngiltere seyahatine başlamıştır. Bu programa göre Sultan İngiltere’de kaldığı süre içinde bazı müzikal performanslar ve temsiller izlemiştir. Bu performanslar ve temsiller şunlardır:

1. 13 Temmuz’da Sultan onuruna, Buckingham Sarayı’nda düzenlenen Kraliyet Balosu.

2. 15 Temmuz’da Covent Garden Tiyatro’sunda İtalyan operası tarafından Sultan onuruna verilen temsil. Bu temsilde İtalyan tiyatrosu şefi Mösyö Kosta’nın padişah onuruna bestelediği bir “ode” ve Auber’in “Masienello” operası sahneye konulmuştur. Mösyö Kosta bu temsilde sahnelediği, kendi bestesi olan “ode” sayesinde Sultan tarafından beşinci derece mecidiye nişanı ile ödüllendirilmiştir.

3. 16 Temmuz'da "Crystal Palace'ta" yapılan bir konser ve ateş gösterisi Bu konserde Crystal Palace orkestrası şefi Mösyö Arditi'nin padişah adına bestelediği "ode" yaklaşık iki bin kişiden oluşan bir koro tarafından seslendirilmiştir.

4. 18 Temmuz'da Lord Mayor tarafından Guild Hall'da Sultan onuruna düzenlenen opera temsili.

5. 19 Temmuz'da Indian Office'de padişah onuruna düzenlenen balo. Toker, (2013: 165)

Sultan Abdülaziz'in, izleme fırsatı bulduğu bu müzik etkinliklerinden oldukça etkilenmiş, bunun sonucunda Batı müziğine sempati duymaya başlamış ve Batı formundaki besteleri için ilham almış olduğunu düşünebiliriz. Ancak Sultan Abdülaziz'in onuruna Crystal Palace'da verilen konser ile ilgili önemli bir İngiliz gazetesi olan Pall Mall gazetesinde yayınlanan bir makalede, Sultan'ın bir Barcarole yazmış olduğundan ve bir bandonun bunu kendisi için seslendirdiğinden bahsedilir. Güner (2007: 66-67)

Bu makaleden, Abdülaziz'in Avrupa seyahatinden önce 1867 yılına kadar en az bir piyano parçası bestelemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgi sayesinde, Abdülaziz'in Batı formunda parçalar bestelemesinin ilham kaynağının Avrupa seyahati olmadığı ortaya çıkar. Bu durumda Abdülaziz'in Avrupa seyahati öncesi yaşamına ve müzik ortamına dönmek gerekir.

Sultan Abdülaziz, eğitim hayatı süresince biraz Batı musıkisi ve iyi derecede Türk musıkisi öğrenmiştir. Piyano ve lavta çalar, çok iyi ney üfler. Ney hocası Yusuf Paşa'dır.

7. SULTAN ABDÜLAZİZ'İN BESTECİLİĞİNDE GUATELLİ VE ŞEHZADE MURAD'IN ETKİSİ

Callisto Guatelli, kırk yaşından itibaren 28 yıl Osmanlı'da görev yapan Donizetti'nin 12 Şubat 1856'daki vefatından sonra yerine; Pera'daki Naum Tiyatrosu'nda temsiller vermeye gelen bir İtalyan opera topluluğunun orkestra şefiyken, Padişah Abdülmecid'in ilgisini çekerek, 1856'da Muzika-ı Hümayün'ün komutanlığına atanmış; 1858'de, yine Muzika-ı Hümayün'de görevli Aranda Paşa ile uyuşmazlığa düşünce, kısa bir süre komutanlıktan ayrılıp saray bandosunun şefliğine atanmıştır. 1868'de Sultan Abdülaziz döneminde yeniden Muzika-ı Hümayün'ün başına getirilmiştir.

Resim 6. Callisto Guatelli

Kaynak: www.emrearaci.weebly.com

Bazı kaynaklar Sultan Abdülaziz'in Muzika-yı Humayun'un şefi İtalyan müzisyen Callisto Guatelli'den piyano dersleri aldığını göstermektedir. Bir İngiliz gazetesi bu konuda aşağıdaki anektodu yayınlamıştır:

“Aziz Efendi her ne kadar Müslüman taraftan olsa da aşağıdaki anektod onun Hristiyanlara gösterdiği toleransı ortaya çıkartmaktadır. Bando şefi bay Guatelli Abdülaziz Efendiye piyano dersleri vermeyi amaç edinmiştir. İkinci dersin yapıldığı günün sonrasında Guatelli saraya gidip Abdülaziz'le görüşmek için izin alır. Bu ziyaretin sebebini öğrenmek isteyen yeni Sultan'a Guatelli'nin cevabı: “Size piyano dersi vermek için geldim majesteleri.” olur. Sultan ise “Biliyorsunuz, bir paşa müzik konusunda kendisine ders verilmesi aracılığıyla küçümsenemez” diye cevaplar. Toker vd. (2018: 33-34)

Bu anektod Abdülaziz'in Guatelli'den çok az bir süre piyano dersi aldığını göstermektedir.

Guatelli Paşa daha çok marş formunda eserler yazmaktaydı. Uzun soluklu ve Türk müziği motiflerini sıkça kullandığı bir eseri ise “Arie Nazionali e Canti Popolari Orientali Antichi e Moderni” (Eski ve Yeni Millî Havalalar ve Popüler Oryantal Şarkılar) başlıklı iki ciltlik şarkılar kitabıdır. Eser, 24 şarkıdan oluşmakta ve şarkıların bir kısmı Sultan Abdülmecid ve kızlarının isimlerini taşımaktadır. Piyano için Batı müziği formunda bestelenmiş bu şarkılar, her iki ciltte de, bir Sultan için yazılmış şarkı, bir isimsiz şarkı, şeklinde sıralanmıştır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde iki ciltlik kitabın birer nüshası mevcuttur. Akdeniz (2017: 49)

Guatelli'nin yaptığı bestelerin ya da çaldığı eserlerin mahiyeti kesin olarak bilinmemekle birlikte, Sultan Abdülaziz'in Guatelli tarafından bu tür piyano parçalarını yaratabileceği detaylı bir müzik eğitimine tabi tutulduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır.

Abdülaziz'in Batı müziği ile çevrelenmiş ortamında, yeğeni V. Murad'ın piyanistliği ve besteciliğine de tamamen kayıtsız kalması olanaksızdı ve büyük ihtimalle kulağı onun çaldığı Batı formundaki parçalarla dolmuştu.

Yazılı tarihi bilinmemekle birlikte Sultan Abdülaziz'in günümüze ulaşan tek piyano parçası “Valse Davet”, tüm bu sayılan etkenlerin birleşimiyle yaratmış olduğu, Avrupa'nın salon müziği normlarına yaklaşabilecek özelliklere sahip bir parçadır.

Sultan Abdülaziz'in bu parçayı oluşturan armonik yapı ve melodik cümleleri ortaya çıkartabilmesi için gereken müzikal birikimin büyük ölçüde Guatelli Paşa'nın çabaları ve Sultan V. Murad'ın çalışmalarına olan tanıklığı ile oluştuğu düşünmek yanlış olmaz.

Ayrıca, Sultan Abdülaziz'in içerisinde bulunduğu müzik ortamını oluşturan; saray bandosunun çaldığı İtalyan Opera repertuarından seçme potpuriler, marşlar, valsler ve polkalar, saraydaki cariye ve kalfaların piyano melodilerinin de onun kulağını doldurmuş olduğu aşikardır. Buna göre Abdülaziz'in -elimizdeki tek örnekten yola çıkarak- özel olarak bestecilik ile ilgili bir ders almaksızın incelikli bir müzikaliteye ve tutarlı formlara sahip parçalar yaratmasının, özel ve uzun soluklu bir eğitime ihtiyaç duymaksızın, ileri seviyedeki müzik yeteneği ile mümkün sonucuna varılabilir.

Buradan anlaşılıyor ki, Sultan Abdülaziz Batı tarzındaki besteleri daha önce de bahsedildiği üzere, Avrupa seyahatinde gördüklerinin etkisiyle değil, Osmanlı sarayındaki Babası II. Mahmud döneminden beri süregelen müzik ortamının etkisiyle yaratmıştır.

Avrupa seyahati ise onun batı sanatlarına yaklaşımını değiştirmiş ve Batı müziği ve tiyatroyla ilgili bazı olumlu icraatlarını bu seyahatin etkisiyle yapmıştır. Sultan Abdülaziz'in Muzika-yı Humayun Komutanlığından bir anlaşmazlık sonucu ayrılan Guatelli'yi 1868'de tekrar bu kurumun

başına getirmesi, C. Fuller adlı İngiliz heykeltıraşa büstünü ve at üzerinde bir heykelini yaptırması, 1868'de İtalya Birleşik Krallığı'nın Birinci Kuruluş yıldönümü için Naum'da düzenlenen büyük bir yemekli gösteriyi izleyip temsilcileri çok beğendiğini söyleyerek, sanatçılara 1.000 lira ihşanda bulunması www.bulentozgen.com (21-10-2018), 23 Eylül 1872'de Nürnberg'de konakladığı sırada, Bayreuth Richard Wagner Operası'ndan ailesi ve yeğeni Abdülhamit ile her yıl gelip izlemek için tanesine 300 Thaler (altın para) ödeyerek 329, 330 ve 331 numaralı koltukları satın alması www.hurriyet.com.tr (19-10-2018) gibi icraatları hep Avrupa seyahatinden sonraki tarihlere rastlamaktadır.

Resim 7. Crystal Palace

Kaynak: www.baviera-quebec.com

Bu da Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahati sonrasında duyduğu hayranlıkla Batı usulü müzik ve sahne sanatlarına karşı uzak duruşundan vazgeçmiş olduğunu göstermektedir.

Sultan Abdülaziz'in Batı müziğine karşı duran tavrı, yeteneğinin ortaya çıkmasına ve Batı usulü salon müziği standartlarına yaklaşabilen piyano parçaları yaratmasına engel olamamıştır.

8. VALSE DAVET

Sultan Abdülaziz'in günümüze ulaşabilmiş tek piyano parçası olan "Valse davet" re minor tonunda ve adıyla paralel olarak $\frac{3}{4}$ 'lük tartımda yazılmış bir parçadır. Parçanın A temasını çarpma motifleriyle süslenmiş ilk cümle ve ona cevap niteliğinde 5. ölçüde başlayan küçük üçlü aralıkların inisi olarak sıralandığı ikinci cümle oluşturur. Besteci bu cevap cümlesinin sonunda birinci derece akorunu major olarak duyurmuş ve karamsar sayılabilecek melodiyi bir anlığına aydınlatmıştır. B teması ise 9. ölçüde bir çarpma ile başlayan zarif ancak daha coşkulu bir cümle ve onun cevabı olan 13. ölçüde başlayan karşı cümleyle devam eder. Bu temadan sonra A teması tekrar duyulur. 17. ölçüde başlayan C teması Re major tonundadır. A temasının major tonda bir varyasyonu gibi duyulur. Tema adeta bir Beethoven Bagatelle zarifliğine sahiptir. Tema sonunda 26. ölçüde başlayıp giderek yavaşlayan bir motif iki kez tekrar edilir. Sonrasında 30. ölçüde Brahms'ın "Macar Dansları"nda kullandığı türden, aniden hızlı bir şekilde duyulup aynı şekilde kesilen güçlü bir motif duyulur. Giderek yavaşlayan motifle başlayan bu cümle iki kez tekrar edilir. Bu aynı zamanda A temasına tekrar dönüş köprüsüdür. A ve B temaları tekrar duyulur ve parça sona erer.

Parçanın genel duyuluşundan, Sultan Abdülaziz'in kulağının Beethoven, Chopin, Schubert, Schumann, Baba-oğul Strauss'lar'ın müziği, operetlerden melodiler, dans müzikleri ile dolu olduğu anlaşılmaktadır. Abdülaziz "tasvip etmediği" bir müzik türünde büyük bir ustalıklarla yaratımda bulunmuştur.

Resim 8. Valse Davet, 1-23. ölçüler

Score

Valse davet

Sultan Abdulaziz

Piano

Pno.

Pno.

Pno.

Resim 9. Valse Davet, 24-50. ölçüler

2 Valse davet

Pno.

24 1. 2.

29 rit. a tempo

34 3

39 6

45 6

9. SONUÇ

Sonuç olarak Abdülaziz'in Batı müziği ve tiyatroya karşı bir tavrı olduğu doğrudur ancak bu tavrı Avrupa seyahati sonrasında yumuşamış ve bu sanatlara önem vermeye başlamıştır. Batı formlarında besteler yapması ise Avrupa seyahati öncesinde içerisinde yaşadığı müzik ortamının, kendisinde bulunan özel yeteneği ortaya çıkartma fırsatı sunmasıyla mümkün olmuştur. Başka bir deyişle Abdülaziz'in yeteneği düşüncelerinden daha güçlü çıkmıştır.

"Valse Davet" orkestra şefi ve besteci Emre Aracı'nın düzenlemesini yaparak yönettiği, Londra Osmanlı Saray Müziği Akademisi orkestrası tarafından icraları yapılan "Osmanlı Sarayından Avrupa Müziği" adlı albümde 4. sırada yer almaktadır.

Abdülaziz'in müzik konusundaki büyük yeteneğini görmek için onun büyük ve karmaşık formlarda eser yazmasına gerek yoktur. Bu küçük örnek onun müzik yeteneğinin bir özeti olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akansel, İ., "Osmanlı DÖönemindeki Batı Tipi Sanat Dallarının Osmanlı Modernleşmesine Etkisinin Yapısal Bir Bakışla Değerlendirilmesi", Atatürk İletişim Dergisi, 2011, (2), ss.159-175.
- Akdeniz, A.Ö., "Osmanlı'nın İtalyan Müzisyenleri", Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi, 4/2017, (10), ss.43-62
- Aracı, E., "Londra Crystal Palace'da Sultan Abdülaziz Onuruna Verilen Konser", Toplumsal Tarih, (1998), ss. 29-49.
- Aracı, E., (2011), Kayıp Seslerin İzinde, (1. baskı),Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çetintaş, V., (2007), "Türk Heykel Sanatının Gelişim Aşamasında Abdülaziz Dönemi Sanat Etkinlikleri (1861-1876)", 38. İcanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi , TOBB Üniversitesi, Ankara, 10-15 Eylül 2007.
- Çolakoğlu Sarı, G., "19. Yüzyıl Batılılaşma Hareketlerinin Osmanlı- Türk Müziğine Yansımaları" Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 181/2014, (181), ss. 31-49.
- Demir, A., "İslahatçı-Yenilikçi Sultan II. Mahmud Dönemi (1808-1839)",Mevzuat Dergisi 2005/8, (88) [<https://www.mevzuatdergisi.com/2005/04.htm>] (20-10-2018)
- Güner, S.S., "Çok Sesli (Alafranga) Müziğin Türk Toplumuna Giriş Süreci ve Sarayın Etkisi, Türk Müziğinin Tarihteki Yeri", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2/2007, (6), ss. 49-70.
- Kösemihal, M.R., (1939), Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri, Cilt. I (1600-1875), (1. baskı), Numune Matbaası, İstanbul.

- Soydaş, M.E., Ş.Ş. Beşiroğlu, “Osmanlı Saray Müziğinde Yaylı Çalgılar” İtüdergisi/b Sosyal Bilimler, 4/2007, (1), ss. 3-12.
- Şimşirgil, A., (2018), Kayı IX- Sonun Başlangıcı, (1. Baskı), Timaş yayınları, İstanbul.
- Tekin, B.B., “Sultan Abdülaziz’in İngiltere (Londra) Ziyareti Hatıra Madalyası: 19. Yüzyılda Batı- Doğu Kimlik Algılayışının Görsel Bir Özeti”, Journal of World of Turks 2012/4, (1) ss. 183-199.
- Toker, H., “Sultan Abdülaziz Hakkında İngiltere’de Yayınlanmış Bir Makale (Sultan and His Music)”, Milli Saraylar Dergisi 2013, (10), ss.165-171.
- Toker, H., H. İ. Erbay, “The Musical Performance Presented For Sultan Abdülaziz at The Crystal Palace – As an Example Using Music as a Diplomatic Tool (Crystal Palas’da Sultan Abdülaziz İçin Sunulan Müzik Performansı – Müziği Diplomatik BİR Araç Olarak Kullanılmasına bir Örnek), Musicologist International Journal of Music Studies. 2018/2, (1), ss. 32-48.
- Yöre, S., “Osmanlı/Türk Müzik Kültüründe Levanten Müzikçiler”, Türkiyat Araştırma Dergisi, 2008, (24), ss. 413-437.
- Handan TEMİRCİ, Osmanlı Devletinde Müzik ve Batılılaşma, [<https://www.makaleler.com/osmanli-devletinde-muzik-ve-batililasma>] (19.07.2018)
- Müziyen Osmanlı Padişahları, [<http://Sultanabdulaziz.com/abdulaziz-donemi-bestekarlar/muzisyen-osmanli-padisahlari-musikisinas-Sultan-bestekarlar/>] (09-10-2018)
- Naum Tiyatrosu [<http://www.bulentozgen.com/naum-tiyatrosu/?i=1>] (21-10-2018)
- Osmanlı Müziği [<https://www.annefrank.de/mensch/tr/saadet-ikesus-altan/schwerpunktthemen/osmanische-und-europaeische-musik>] (14-08-2018)
- Osmanlı Sarayında Müzik [<http://www.tarihhaber.net/osmanli-sarayinda-muzik>] (20.10.2018)
- Sultan Abdülaziz Han [<http://islamilimleri.com/Ktphn/Kitablar/19/001/Turkce/rehber/008.htm>](30-09-2018)
- Sultan Abdülaziz Kimdir, Hayatı ve Kişiliği [<https://Sultanabdulaziz.com/abdulaziz-kimdir/Sultan-abdulaziz-kimdir-hayati-ve-kisiligi-yasami>] (07-08-2018)
- Sultan Abdülaziz’in Opera Aşk Belgelendi [<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/Sultan-abdulaziz-in-opera-aski-belgelendi-12259924>] (19-10-2018)
- Sultan Abdülmecid’in Opera Merakı [<http://www.yeniulustv.net/kultur-sanat/Sultan-abdulmecidin-opera-meraki-h2273.html>] (09-07-2018)